

Розмежування екзегетики та герменевтики в сучасному академічному дискурсі

А. А. Полівода

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро, Україна

УДК 801.73+22.07

doi: 10.15421/1717108

Стаття присвячена проблемі методологічного та історико-філософського розмежування екзегетики та герменевтики. Як інтерпретаційні стратегії, смислове розділення котрих розпочалося лише в XIX ст., екзегетика та герменевтика мають спільну історію розвитку та спільне середовище актуалізації, але різні методичні принципи. Виявлено, що сучасний академічний дискурс ототожнює дані поняття, наслідком чого є термінологічна та методологічна неточність інтерпретаційних досліджень. Авторська позиція базується на розумінні екзегетики та герменевтики, по-перше, як стратегій, що мають різні інтерпретаційні інтенції; по-друге, як методик, що застосовуються до різних літературних жанрів. Метою даного дослідження є опис шляхів понятійного та методологічного визначення даних інтерпретаційних стратегій, що дозволить уникати смислових неточностей та закріпить традицію вживання понять. В статті здійснено опис герменевтики та екзегетики як способи їхнього розмежування крізь призму різних дисциплінарних досліджень, проведено історико-філософський аналіз смислового навантаження даних понять, окреслено сфери їхньої актуалізації.

Ключові слова: герменевтика; екзегетика; інтерпретація; тлумачення; текст; авторський смисл; метод; поняття

The distinction between exegesis and hermeneutics in modern academic discourse

A. A. Polivoda

Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine

This paper introduces the problem of distinguishing hermeneutics and exegesis, since modern academic discourse identifies these concepts, despite the differences in the use of these methods. Therefore, this question requires philosophical reflection, as well as methodical research.

Naturally, the history of hermeneutics is closely related to the history of exegesis, since the sacred texts had required interpretation at first place. However, since the XIX century, with the works of F. Schleiermacher, hermeneutics and exegesis have got new characteristics and new sphere of application - the fact, which modern researchers forget. The main problem is how to remind about the importance of conceptual accuracy in academic discourse, looking for ways of securing a place in a tradition for certain meaning and fields of application behind hermeneutics and exegesis.

There are several versions of the essential difference between hermeneutics and exegesis. Most often exegesis is defined as the way of interpreting a particular text, while hermeneutics is understood as general rules of interpretation. The next option is: exegesis is interpretation of text itself with a purpose of understanding author's first thought, and hermeneutics is a search in text for the past respond to needs of modernity. Also these strategies are distinguished by the genre characteristics of texts: while exegesis works only with Bible, hermeneutics is applied to any cultural texts. However, each statement is accompanied by certain reservations, which are possible because of perception broadness and use of these concepts.

Uncertainty and ambiguity of concepts raises a number of questions for researchers. For example: can we talk about the hermeneutics of Bible? Or is it correct to use the concept of "exegesis" to interpret any symbolic texts, for example, poetic ones? What is the essential difference between biblical criticism, exegesis and biblical hermeneutics? In a search for answers to these questions the article refers to research in the field of biblical studies, isagogy, literature criticism, and philosophical hermeneutics.

The article presents a description of exegesis and hermeneutics, their historical and philosophical analysis, as well as fields of their application. The author describes the ways of distinguishing hermeneutics and exegesis, which are based on historical and methodological difference between them.

Keywords: hermeneutics; exegesis; interpretation; text; author's meaning; method; concept

Цитування даної статті: Полівода А. А. Розмежування екзегетики та герменевтики в сучасному академічному дискурсі / А. А. Полівода // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2017. – Т. 20. – № 8. – С. 18-22. doi: 10.15421/1717108

Citation of this article: Polivoda, A. A., 2017. Rozmezhuвання ekzehetyky ta hermenevtyky v suchasnomu akademichnomu dyskursi [The distinction between exegesis and hermeneutics in modern academic discourse]. Scientific and theoretical almanac «Grani» 20; 8, 18-22. doi: 10.15421/1717108 (in Ukrainian).

Received: 21.06.2017

Accepted: 18.07.2017

Разграничение экзегетики и герменевтики в современном академическом дискурсе

А. А. Поливода

Днепропетровский национальный университет им. О. Гончара, Днепр, Украина

Авторское резюме. Статья посвящена проблеме методологического и историко-философского разграничения экзегетики и герменевтики. Как интерпретационные стратегии, смысловое разделение которых началось лишь в XIX в., экзегетика и герменевтика имеют общую историю развития и совместную среду актуализации, но различные методические принципы. Выявлено, что современный академический дискурс отождествляет данные понятия, следствием чего является терминологическая и методологическая неточность интерпретационных исследований. Авторская позиция базируется на понимании экзегетики и герменевтики, во-первых, как стратегий, имеющих различные интерпретационные интенции, во-вторых, как методики, применяемые к разным литературным жанрам. Целью данного исследования является дескрипция путей понятийного и методологического определения данных интерпретационных стратегий, позволит избежать смысловых неточностей и закрепит традицию употребления понятий. В статье осуществлено описание герменевтики и экзегетики и способы их разграничения через призму различных дисциплинарных исследований, проведен историко-философский анализ смысловой нагрузки данных понятий, обозначены сферы их актуализации.

Ключевые слова: герменевтика; экзегетика; интерпретация; толкование; текст; авторский смысл; метод; понятие

Постановка проблеми. Спілкування зі світом, частиною якого є історико-культурна спадщина, через яку людина долучається до традиції та суспільства, потребує створення умов порозуміння. Однією з цих умов є запит на знання, іншою – коректне сприйняття одержаної інформації, за що відповідає методика, свідомо чи несвідомо обрана людиною. Коректне сприйняття більшою мірою залежить від інтерпретаційної методики, найдавнішими з яких є екзегетика та герменевтика.

Незважаючи на те, що обидві стратегії є інтерпретаційними та близькими у своїй генезі, не випадково в історії філософії, біблеїстиці та літературній критиці існує два окремих поняття. Але так само не випадково сталося, що через іманентну синонімічність цих понять сучасний академічний дискурс вдається до їхньої підміни та плутанини. Втім, принцип науковості передбачає термінологічну ясність, яка можлива лише за чіткого загальноприйнятого понятійного апарату, закріпленого в текстуральній традиції.

Через тенденцію до отождолення цих понять в науковій та філософській літературі варто детально дослідити природу герменевтики та екзегетики, кореляцію та історико-філософську генезу цих понять, диференціацію інтерпретаційного процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. Серед наукових публікацій, присвячених герменевтиці та екзегетиці, до уваги взяті ті, що зосереджені на дієвій стороні зазначених стратегій разом з їхньою історико-філософською генезою. Проблема, висвітлена в даній статті, потребує методичного аналізу екзегетики та герменевтики, наданої в працях І. Бальжика [1], Н. Ференс [8], З. Лановик [6] та ін.

Авторитетом у царині біблійної герменевтики та екзегетики користуються праці Ж. Кальвіна, Р. Фанка, К. Барта, Ю. Мольтманна, В. Панненберга, Р. Бульмана, Б. Чайлдса, Г. Фі [11], Т. Мільтона, Е. Тісельтона [10], Г. Осборна та ін. Наукову цінність серед вітчизняних досліджень екзегетики мають роботи Р. Біляшевича, М. Якубовича, С. Колода, О. Міщенко, Н. Скрицької, М. Марусяка та ін. Серед вітчизняних дослідників герменевтики варто

зазначити імена А. Богачова, А. Бернюкова, М. Мінакова, О. Івакіна, В. Березіної та ін.

Метою дослідження є понятійне розмежування екзегетики та герменевтики як практик тлумачення культурних текстів попри їхню історичну та методологічну спорідненість.

Виклад основного матеріалу. Існує декілька версій принципової відмінності між герменевтикою та екзегетикою: іноді під екзегетикою розуміють тлумачення конкретного тексту, в той час як герменевтика є загальною стратегією тлумачення, також екзегетикою називають тлумачення із залученням допоміжного історичного та культурного контексту, а герменевтикою – інтерпретацією тексту із нього самого. Існує і розмежування відносно інтерпретаційної інтенції – вважається, що екзегетика займається тлумаченням виключно сакральних текстів, переважно біблійних, а герменевтика – інтерпретацією будь-яких літературних текстів, що за ідеї текстуральності світу розширює межі її впливу на весь історико-культурний світ. Сміслова багатоманітність зазначених понять ставить перед дослідниками ряд запитань, наприклад, чи можливо герменевтично підходити до біблійних текстів? Або чи легітимне вживання поняття «екзегетика» в якості опису тлумачення поетичного твору? В чому різниця між біблійною критикою та біблійною герменевтикою?

Історія екзегетики тісно пов'язана з історією герменевтики, адже інтерпретації та тлумачення в першу чергу потребували саме сакральні тексти. Як вказує А. Зуєва: «стосовно перших систем інтерпретацій можна виділити три самих основних – кабалістика, антична та християнська герменевтика» [4, с. 51]. Тобто саме з тлумачення Старого і Нового Завітів та спадку Гомера встановлюються правила та принципи інтерпретації, що породжують екзегетику і герменевтику. Але навіть на самому початку можна встановити методичну різницю між цими стратегіями: екзегетика передбачає беззаперечне дотримання консервативних правил тлумачення (хоча протягом історії вони і зазнали змін) з метою виключення суб'єктивістського відношен-

ня до біблійного тексту, в той час як герменевтика передбачає активну участь читача в процесі тлумачення з власним переосмисленням канонічного тексту. Втім, відданість буквальному екзегетичному прочитанню попри експліцитну однозначність результату здатна породжувати суперечності: відома історія Орігена, який власноруч здійснив оскотчення через буквальне розуміння слів Христа про наслідкування скопців Царства Божого, через що був засуджений як еретик. Вчинок Орігена викликає здивування деяких дослідників, впевнених, що ця історія була політичним міфом, але, як відомо, це не поодинокий випадок серед духовництва на зорі становлення церкви [3], тому цей сюжет є повчальним.

Екзегетика, якщо окреслити межі її актуалізації біблійними текстами, представляє собою окремий літературний жанр, який опирається на методичні, історичні та філологічні дослідження. Вважається, що саме екзегетика як тлумачення Священного Писання дала поштовх розвитку теорії перекладу, лексикографії та текстології. Герменевтика являє собою і мистецтво інтерпретації, і спеціальну теорію тлумачення конкретних літературних жанрів, наприклад, біблійна або теологічна герменевтика. Біблійна герменевтика в першу чергу пов'язана з такими дисциплінами, як текстологія, теологія, історична критика та екзегетика.

І. Бальжик у статті «Герменевтика та екзегеза: єдність та відмінність» стверджує, що принципова різниця між герменевтикою та екзегетикою в тому, що «екзегетування – це властивість закріплення віри, і будь-яка риторико-екзегетична мова, у першу чергу, припускає настанову на закріплення віри» [1, с. 261], в той час як герменевтика зосереджена на логічному обґрунтуванні, «що йде від античності, від логіки, пов'язаної із традицією аристотелівських силогізмів» [1, с. 261]. Хоча обидві стратегії спрямовані на інтерпретацію, герменевтика зосереджена на епістемологічних засадах тлумачення, а екзегетика, особливо екзегетика східної богословської традиції, спрямована на риторику: «Святе Письмо та перекази Отців Церкви – це єдині джерела, які повинні взаємопідтверджувати одне одного, але при цьому підтвердження не означає поглиблене розуміння змісту» [1, с. 261].

Можна взяти до уваги позицію деяких дослідників, стосовно якої екзегетика є інтерпретацією (самим процесом), а герменевтика – правилами інтерпретації (принципами, якими послуговується цей процес). Дане розмежування може бути лише умовним, оскільки, по-перше, зосередження на дієвій характеристиці екзегетики надає їй тону суб'єктивності, в той час як екзегетика надзвичайно тісно пов'язана з традицією та інтерпретаційним канонам. Така позиція правомірна, якщо термін «екзегетика» використовується для опису внутрішнього акту тлумачення символічного тексту (наприклад, твору мистецтва). Якщо ж йдеться про тлумачення Писання, то до уваги беруться норми

та інтерпретаційна традиція, закарбована століттями екзегези. Наприклад, свящ. О. Мень наводить правила герменевтики православної екзегези: 1) читати та вивчати Біблію необхідно як Слово Боже; 2) тлумачення має відповідати догматам Церкви; 3) Старий Завіт необхідно оцінювати крізь призму Нового; 4) при тлумаченні необхідно враховувати екзегезу Старого Завіту Отцями церкви, але в той же час не виділяти когось одного в якості авторитету тощо [7]. По-друге, якщо сприймати герменевтику як нормативну базу роботи з текстами, нівелюється її творчий та комунікативний потенціал, в основі якого емпатія та відкритість до діалогу зі світом. Наприклад, розмірковуючи над природою літературної герменевтики, Г.-Р. Яус в роботі «Досвід естетичного сприйняття і літературна герменевтика» стверджує: «Літературна комунікація відкриває діалог, у якому правдиве і хибне можна виміряти лише тим, чи інші тлумачення сприяють дальшому розгортанню невичерпного значення художнього твору» [9, с. 494]. І далі: «На відміну від релігійного сприйняття під час вивчення авторитетних текстів, значення яких може сприйняти той, хто «має вуха, щоб чути», поетичний текст перебуває у вільнішому просторі діалогічного розуміння, в якому ще не «дане одкровенням» значення конкретизується далі на опосередкованому горизонті запитання і відповіді від рецепції до рецепції» [9, с. 519-520].

Розмитими стають межі між біблійною герменевтикою та екзегетикою при розгляді історико-літературно-критичного методу тлумачення Біблії [7], який ґрунтується на досягненнях наукової критики. Даний метод, яким послуговується екзегетика разом з методами алегоричної екзегетики, буквального тлумачення, типологічним та морально-гомілетичним, своїм текстуально та літературно-критичним спрямуванням суттєво не відрізняється від біблійної герменевтики. Наприклад, Е. Тісельтон у введенні до праці «Герменевтика доктрини» пише, що біблійна герменевтика вивчає рівні смислу в тексті, стратегії його прочитання, історичну дистанцію між текстом та тлумачем; взаємодіє з дослідженнями біблійних спеціалістів та біблійних мов; розмірковує над феноменами участі та присвоєння [10]. Можливо, деякі спеціалісти стверджуватимуть, що для екзегетики, на відміну від герменевтики, характерне особистісне залучення через внутрішній стержень віри, але, вивчаючи дослідження біблійних герменевтів, запевнимо, що для них також найчастіше саме віра є мотивацією до герменевтичних досліджень.

Як зазначає Е. Тісельтон, розмежування герменевтики та екзегетики почалося лише з XIX ст., коли герменевтика була визнана радше мистецтвом, аніж наукою, заклик до осмислення, а не чіткою інструкцією [10]. А З. Лановик у статті «Гене́за біблійної герменевтики як основа сучасної гуманітаристики» впевнено стверджує, що «герменевтика виникла внаслідок необхідності інтерпретації свя-

щених текстів та їх перекладу іншими мовами, інспірована труднощами проникнення в глибинну сутність древніх писань» [6, с. 132], віддаючи герменевтиці дочірню роль по відношенню до екзегетики. Навіть більше, за інтенцією роздумів дослідниці, екзегетика мала б зайняти методологічне місце герменевтики, адже «маючи свою історію і виробивши власну методику, вона є складним і неоднорідним феноменом людської думки, який не вдається обмежити якимись рамками, оскільки предмет її дослідження – Святе Письмо – проміжна ланка між матеріальним і трансцендентним світом» [6, с. 133]. Проте методичний примат екзегетики над герменевтикою підтримується не всіма дослідниками. Наприклад, позиція Н. Ференс стосовно сутнісних засновків екзегетики та герменевтики висвітлена в статті «Екзегетика та герменевтика у перекладі символістської поезії (на матеріалі українських та російських перекладів В. Б. Єйтса)»: «Якщо герменевтичне прочитання передбачає розуміння як неодмінну інтерпретацію вихідного тексту, залежну від конкретних обставин інтерпретації, то прочитання екзегетичне прагне до вузького, одиничного, не інтерпретаційного, а реконструкційного розуміння конкретного текстового уривку» [8, с. 467].

Погляди Н. Ференс на сутність герменевтики та екзегетики не викликають зауважень, проте цікавою та неоднозначною видається артикуляція поняття «екзегетика» стосовно прочитання поетичного символічного твору. За інтенцією роздумів дослідниці, художній символічний твір іманентно трансцендентний, через що первинною ланкою тлумачення є не інтерпретація, а екзегетика, яка інтуїтивно охоплює внутрішній зміст твору, реконструює іманентний зміст. «Конкретний зміст художнього твору у символістській поезії відходить на другий план, натомість поетична мова стає посередником між реальним життям та духовним буттям трансцендентних сутностей символів» [8, с. 466] – стверджує дослідниця, наближаючи світ символічної поезії до сакрального.

Постає питання, чи правомірно екзегетично тлумачити текст, який так чи інакше відповідає вимозі езотеричності чи сакральності? Можна відповісти, що з огляду на історичну традицію екзегетичного тлумачення Біблії – неправомірно, оскільки традиційно поняття закріплене за сферою біблеїстики. Але, беручи до уваги інтертекстуальну та інтердискурсивну спрямованість сучасного наукового простору, задля отримання якісно нового знання цілком виправдане залучення нових методів та стратегій до сталих наукових систем. Так, Н. Ференс впевнена, що з алегоричністю сучасного комунікативного дискурсу, актуальними стають «сприйняття розуміння не як деконструкції чи ігри з семантикою і контекстом» [8, с. 467], а екзегетичні ціннісні установки.

За Г. Фі та Д. Стюартом [11] різниця між екзегетикою та герменевтикою полягає в установках

на «тоді» та «тепер». Завдання екзегетики – розкрити, яке значення мав текст для свого автора та перших читачів, визначити оригінальний зміст твору. Екзегетика, в першу чергу, це виявлення історичного контексту і контенту (лексичний та граматичний аналіз). Герменевтика ж має відповідати на інше запитання: яким чином сьогодні розкривається зміст твору, якого він набуває значення для сучасних читачів. Тобто пропонується логіка інтерпретаційного акту від екзегетики до герменевтики. З цією думкою можна погодити слова В. Ізера, для якого основне розмежування між герменевтикою та екзегетикою полягає в наступному – герменевтика є співвіднесенням власного минулого досвіду читача з актуальним тлумаченням цього досвіду, в той час як екзегетика є співвіднесенням актуального досвіду з минулим тлумаченням у сакральних текстах [5]. В екзегетиці виникає «інверсія акту інтерпретації» за якою минуле домінує над теперішнім, екзегеза в якості встановленого авторитету диктує напрям тлумачення та горизонт розуміння. Обидві позиції, незважаючи на різні сфери, через які осмислюються феномени герменевтики та екзегетики (біблеїстика та літературна критика), задають тон для осмислення темпоральної природи актів інтерпретації, розмірковуючи не лише над їхнім методологічним, але й над феноменологічним дослідженням.

Висновки. Питання кореляції екзегетики та герменевтики залишається відкритим через дисциплінарне розмежування дискурсу, в якому працюють ці стратегії, а також через понятійну невизначеність, загострену в сучасному науковому середовищі. Так само відкритим залишається питання стосовно розділення біблійної герменевтики та екзегетики. Можна окреслити два шляхи розмежування між екзегетикою та герменевтикою – методичний та історичний. Методичний базується на диференціації екзегетичних та герменевтичних принципів: за словами Г. А. Веклера, герменевтика необхідна для прочитання текстів, які знаходяться в іншій культурній, мовній та історичній площині, через що відбувається викривлення інтуїтивного охоплення змісту твору; екзегетика ж є залученням герменевтичних принципів у процес тлумачення з метою виявлення авторського змісту [2]. Акцент на методичній стороні дозволяє залучати поняття герменевтики та екзегетики до будь-якого процесу інтерпретації, незалежно від виду чи жанрової характеристики тексту. Історичний шлях сприйняття екзегетики та герменевтики передбачає розмежування відповідно до жанру тексту – герменевтика передбачає тлумачення будь-яких текстів, в першу чергу художніх, за екзегетикою закріплена сфера сакральних текстів, особливо біблійних. Таким чином, через понятійну плутанину та іманентну суб'єктивність тлумачення, дослідникам варто ясно визначати сферу залучення того чи іншого поняття задля встановлення традиції термінологічної визначеності.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Бальжик І. Герменевтика та екзегеза: єдність та відмінність / І. Бальжик // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. Пр. – Одеса, Юрид. л-ра, 2009. – Вип. 50. – С. 258-263.
2. Верклер Г. А. Герменевтика: Принципи и процесс толкования Библии / Г. А. Верклер. – Schaumburg, Illinois: Gospel Literature Services, 1995. – 177 с.
3. Дворкин. А. Л. Очерки по истории Вселенской Православной Церкви. Курс лекций / А. Л. Дворкин. – Нижний Новгород: Издательство Братства во имя св. князя Александра Невского, 2005. – 928 с.
4. Зуева А. М. Категорії «логічне» та «історичне» як елементи інтерпретаційної гіпотези праворозуміння: логіко-методологічний аналіз / А. М. Зуева // Актуальні проблеми держави і права. - 2009. - Вип. 50. - С. 50-54.
5. Изер В. Деконструкция: триалог в Иерусалиме [Електронний ресурс] / Ж. Деррида, В. Изер, Д. Хартман // Зеркало. – Тель-Авив, 1996. – № 3-4. – Режим доступу: <http://zerkalo-litart.com/?p=3305>.
6. Лановик З. Б. Генеза біблійної герменевтики як основа сучасної гуманітаристики / З. Б. Лановик // Питання літературознавства. – 2006. – вип. 71. – С. 131-139.
7. Мень А. Исагогика / А. Мень. – М.: Фонд им. А. Меня, 2003. – 640 с.
8. Ференс Н. Екзегетика та герменевтика у перекладі символістської поезії (на матеріалі українських та російських перекладів В.Б. Єйтса) / Н. Ференс // Мовні і концептуальні картини світу. – 2014. – Вип. 47(2). – С. 465-474.
9. Яус Г. Р. Досвід естетичного сприйняття і літературна герменевтика / Г. Р. Яус. – Київ: Основи, 2011. – 624 с.
10. Thiselton A. C. The Hermeneutics of Doctrine / A. C. Thiselton. – Wm. B. Eerdmans Publishing, 2007. – 649 p.
11. Fee G. D. How to read the Bible with all its worth / G. D. Fee, D. Stuart. – Zondervan, 2014. – 304 p.

REFERENCES

1. Bal' zhyk, I. A., 2009. Germenevtyka ta ekzegeza: yednist' ta vidminnist' [Hermeneutics and Exegesis: general and different]. Aktual' ni problemy derzhavy i prava 50, 258-263. Odesa, Yuryd. l-ra (in Ukrainian).
2. Verkler, G. A., 1995. Germenevtyka: Principy i process tolkovaniya Biblii [Hermeneutics: principles and processes of biblical interpretation]. Schaumburg, Illinois: Gospel Literature Services (in Russian).
3. Dvorkin, A. L., 2006. Ocherki po istorii Vselenskoj Pravoslavnoj Cerkvi [Essays on the History of the Ecumenical Orthodox Church]. Nizhnij Novgorod, Izdatel'stvo Bratstva vo imja sv. knjazja Aleksandra Nevskogo (in Russian).
4. Zuyeva, A. M., 2009. Kategoriyi «logichne» ta «istory' chne» yak elementy interpretacijnoyi gipotezy pravorozuminnya: logiko-metodologichnyj analiz [Categories «Logical» and «Historical» as Elements of Interpretative Hypothesis of Understanding of Law: Logical Methodological Analysis]. Aktual' ni problemy derzhavy i prava 50, 50-54 (in Ukrainian).
5. Izher, V., Derrida, Zh., Hartman, D., 1996. Dekonstruksiya: trialog v Ierusalime [Deconstruction: a trialogue in Jerusalem]. Zerkalo, Tel-Aviv, 3-4. Access: <http://zerkalo-litart.com/?p=3305> (in Russian).
6. Lanovyk, Z. B., 2006. Geneza biblijnoyi germenevtyky yak osnova suchasnoyi humanitarystyky [The genesis of biblical hermeneutics as the basis of modern humanities]. Py' tannya literaturoznavstva 71, 131-139 (in Ukrainian).
7. Men', A., 2003. Isagogika [Isagoge]. Moscow, Fond imeni Aleksandra Menja (in Russian).
8. Ferens, N., 2014. Ekzegety' ka ta germenevty' ka u perekladi sy' mvolists' koyi poeziyi (na materialy ukrayins' ky' x ta rosijs' ky' x perekladiv V. B. Yeitsa) [Exegesis and hermeneutics in symbolist poetry translation: Yeats in Ukrainian and Russian]. Movni i konceptual' ni karty' ny' svitu 47(2), 465-474 (in Ukrainian).
9. Yaus, G. R., 2011. Dosvid estety' chnogo spry' jnyattya i literaturna germenevty' ka [Aesthetic Experience and Literary Hermeneutics]. Kyiv, Osnovy (in Ukrainian).
10. Thiselton, A. C., 2007. The Hermeneutics of Doctrine. Wm. B. Eerdmans Publishing (in English).
11. Fee, G. D., Stuart, D., 2014. How to read the Bible with all its worth. Zondervan (in English).

Полівода Аліна Анатоліївна – аспірант
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Адреса: 49010, Дніпро, пр. Гагаріна, 72
E-mail: alina.polivoda@gmail.com

Polivoda Alina A. – postgraduate
Oles Gonchar Dnipro National University
Address: 72, Gagarin Av., 49010, Dnipro, Ukraine
E-mail: alina.polivoda@gmail.com
ORCID 0000-0001-7918-8349